

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2020

YEARBOOK

2020

ГОДИНА 11
БРОЈ 15

VOLUME XI
NO 15

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2020
YEARBOOK
2020

ГОДИНА 11
БР. 15

VOLUME XI
NO 15

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

вонр. проф. Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев

проф. д-р Лилјана Колева-Гудева

проф. д-р Виолета Димова

вонр. проф. Драгана Кузмановска

проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска

проф. д-р Светлана Јакимовска

проф. д-р Ева Ѓорѓиевска

Редакциски одбор

- проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Нечати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Џанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамариќ – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Ѓуришиќ-Бекановиќ – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Зузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија

проф. д-р Светлана Јакимовска, доц. д-р Марија Кукубајска, проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска, проф. д-р Ева Ѓорѓиевска, проф. д-р Махмут Челик, проф. д-р Јованка Денкова, проф. д-р Даринка Маролова, Доц. д-р Весна Коцева, виш лектор м-р Снежана Кирова, виш лектор м-р Наталија Поп-Зариева, лектор д-р Надица Негриевска, виш лектор м-р Марија Крстева

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

проф. д-р Ева Ѓорѓиевска

Јазично уредување

Лилјана Јовановска

(македонски јазик)

виш лектор м-р Биљана Иванова, виш лектор м-р Крсте Илиев,

виш лектор м-р Драган Донеv

(англиски јазик)

Техничко уредување

Сања Гацов

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ -Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ 10-А п. факс 201, 2000 Штип

Република Северна Македонија

YEARBOOK FACULTY OF PHILOLOGY

For the publisher:

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Editorial board

Prof. Blazo Boev, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Prof. Violeta Dimova, PhD

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD— University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD— University of Gazi, Turkey

Prof. Rıdvan Canım, PhD— University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD— University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD— University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD— University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer PhD— University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kona, PhD— Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD— University Josip Juraj Strosmaer, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD— University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD— Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD— Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD— University Neofilt Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA— University of Luxemburg, Luxemburg

Prof. Zuzana Barakova, PhD— University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD— University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Ass. Prof. Marija Kukubajska, PhD,

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD, Prof. Eva Gjorgjievska, PhD,

Prof. Mahmut Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD, Prof. Darinka Marolova, PhD,

Ass. Prof. Vesna Koceva, PhD, lecturer Snezana Kirova, MA, lecturer Natalija Pop-Zarieva,

MA, lecturer Nadica Negrievska, PhD, lecturer Marija Krsteva, MA

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Prof. Eva Georgievska, PhD

Language editor

Liljana Jovanovska

(Macedonian language)

lecturer Biljana Ivanova, MA, lecturer Krste Iliev, MA, lecturer Dragan Donev, MA

(English language)

Technical editor

Sanja Gacov

Address of editorial office

Goce Delcev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201

2000 Stip, Republic of North Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Методика на настава по странски јазик

Нина Даскаловска

ТЕОРИЈАТА НА ШЕМА И ПРОЦЕСИТЕ НА ЧИТАЊЕ

Nina Daskalovska

SCHEMA THEORY AND READING PROCESSES 9

Билјана Ивановска, Гзим Цафери

СТАВОВИТЕ НА СТУДЕНТИТЕ ЗА УЧЕЊЕТО НА ДАЛЕЧИНА

ВО ВРЕМЕ НА КОРОНА КРИЗА

Biljana Ivanovska, Gzim Xhaferri

STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS DISTANCE LEARNING 17

DURING THE CORONA CRISIS

Книжевност

Марија Леонтиќ

ЖИВОТОТ И ПОЕЗИЈАТА НА КАТИЦА КУЛАВКОВА

Marija Leontik

LIFE AND POETRY OF KATICA KULAVKOVA 27

Софија Иванова, Ранко Младеноски

СИНОНИМНИТЕ ЛИКОВИ ВО МАКЕДОНСКАТА ДРАМА

МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ

Sofija Ivanova, Ranko Mladenoski

SYNONYMOUS CHARACTERS IN MACEDONIAN DRAMAS

BETWEEN THE TWO WORLD WARS 35

Бобан Перески, Луси Караниколова-Чочоровска

МОРАЛНОТО И НАЦИОНАЛНОТО ДОСТОИНСТВО ВО ДРАМАТА

„КРИВОРАЗБРАНА ЦИВИЛИЗАЦИЈА“ ОД ДОБРИ ВОЈНИКОВ

Boban Pereski, Lusi Karanikolova-Chochorovska

THE MORAL AND NATIONAL DIGNITY IN THE DRAMA

“THE MISUNDERSTOOD CIVILIZATION” BY DOBRI VOJNIKOV 45

Наталија Поп Зариева, Драган Донеv, Крсте Илиев,

Кристина Костова, Марија Крстева

МОКТА НА ОЧИТЕ ВО „ДРАКУЛА“ НА БРАМ СТОКЕР

Natalija Pop Zarieva, Dragan Donev, Krste Iliev, Kristina Kostova, Marija Krsteva

THE POWER OF THE EYES IN BRAM STOKER'S DRACULA 55

Весна Кожинкова

САМОРЕФЛЕКСИВНОСТА НА СКРИЕНАТА КАМЕРА

Vesna Kozinkova

SELF-REFLECTION OF THE HIDDEN CAMERA 63

Преведување

Светлана Јакимовска

ПОСТУЛАТИТЕ НА ПОЛИСИСТЕМСКАТА ТЕОРИЈА И
НЕЈЗИНОТО ВЛИЈАНИЕ ВО ТРАДУКТОЛОГИЈАТА

Svetlana Jakimovska

THE POSTULATES OF POLYSYSTEM THEORY

AND ITS INFLUENCE IN TRADUCTOLOGY 71

Прагматика

Билјана Ивановска, Марија Кусевска

ЈАЗИЧНИТЕ ЕДИНИЦИ КАКО МОДИФИКАТОРИ НА ГОВОРНИОТ ЧИН
ОДБИВАЊЕ КАЈ МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ НА ГЕРМАНСКИ
КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК

Biljana Ivanovska, Marija Kusevska

THE MODIFIERS IN THE SPEECH ACT OF REFUSAL IN THE

MACEDONIAN FOREIGN LANGUAGE LEARNERS 83

Марија Кусевска, Билјана Ивановска,

Цвета Мартиновска-Банде, Роберт Јакимов

КОРИСТЕЊЕ ЈАЗИЧНИ КОРПУСИ ЗА НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКИ
И ПЕДАГОШКИ ЦЕЛИ: МАКЕДОНСКИ КОРПУС НА МЕЃУЈАЗИК (МАКОР)

Marija Kusevska, Biljana Ivanovska,

Cveta Martinovska Bande, Robert Jakimov

THE USE OF LANGUAGE CORPORA FOR RESEARCH AND

PEDAGOGICAL PURPOSES: THE MACEDONIAN CORPUS

OF INTERLANGUAGE (MACOR) 91

Бисера Ушинова, Билјана Ивановска

ОСВРТ КОН СТУДИИТЕ ЗА ГОВОРНИОТ ЧИН ОДБИВАЊЕ

Bisera Ushinova, Biljana Ivanovska

LITERATURE REVIEW OF THE SPEECH ACT REFUSAL 99

Осврти / Прегледи

Светлана Јакимовска

ПИРОТ ИЛИ ПИРАТ, КОЛАЖ ИЛИ ПЕЈЗАЖ?

(„Во Лотарингија“, Емануел Рембер, Пагома Прес, Скопје, 2019)

Svetlana Jakimovska

PIROTTE OR PIRATE, COLLAGE OR LANDSCAPE?

(In Lotharingia, Emmanuel Rimbert, Pagoma Press, Skopje, 2019) 111

СИНОНИМНИТЕ ЛИКОВИ ВО МАКЕДОНСКАТА ДРАМА МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ

Софија Иванова¹, Ранко Младеноски²

¹Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
sofija.ivanova1@yahoo.com

²Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
ranko.mladenoski@ugd.edu.mk

Апстракт: Трудот претставува семиолошка анализа на синонимните ликови во драмите „Бегалка“ и „Чорбаци Теодос“ од Васил Иљоски, „Печалбари“ од Антон Панов и „Парите се отепувачка“ од Ристо Крле. Во овој труд доминираат анализите што се поврзани со семите, односно атрибутите на ликовите. Конкретната анализа е извршена со помош на техниките за интегрирање на ликовите и актантниот модел на Алжирдас Жилиен Грејмас. Со помош на анализата за синонимијата на ликовите, на крајот од трудот ги согледуваме синонимните ликови во најпознатите македонски драми во периодот меѓу двете светски војни.

Клучни зборови: драма, лик, сема, интегрирање, синоними.

SYNONYMOUS CHARACTERS IN MACEDONIAN DRAMAS BETWEEN THE TWO WORLD WARS

Sofija Ivanova¹, Ranko Mladenoski²

¹Faculty of Philology, “Goce Delcev” University, Stip
sofija.ivanova1@yahoo.com

²Faculty of Philology, “Goce Delcev” University, Stip
ranko.mladenoski@ugd.edu.mk

Abstract: The authors of the paper represent their semiological analysis of the synonymous characters in the dramatic works “Beggalka” (“Runaway Bride”) and “Chorbaczi Teodos” (“Wealthy Man Teodos”) by Vasil Iljoski, “Pechalbari” (“Money Earners”) by Anton Panov and “Parite se otepuvachka” (“Money is Cursed”) by Risto Krle. This paper predominantly presents analyzes related to the sememes, i.e. the attributes of the characters. The precises analysis was performed by using the techniques for integrating the characters and the actant model of *Algirdas Julien Greimas*. Through the analysis of the synonymy of characters, at the end of the paper we encounter the synonymous characters in the most famous Macedonian dramas in the period between the Two World Wars.

Keywords: drama, character, sememe, integrating, synonyms.

Вовед

За синонимни ќе се сметаат два (или повеќе) лика чиешто семантички структури се преклопуваат во одреден степен, односно кај кои ќе фигурираат поголем

број заеднички атрибути. Степенот на синонимијата ќе зависи од квантитетот, но и од квалитетот на заедничките семи. Тоа ќе се согледува на ниво на квалификативите (својствата) и на ниво на предикативите (дејствата). Анализата ќе го определи степенот на интерференција на семантичките композити на двата (или повеќе) лика, зашто колку што тој степен е поголем (повеќе заеднички семи), толку поизразена ќе биде лабилноста на ликот, и обратно. Идентичните квалификативни етикети кај различни ликови може да биде од различен вид и во различни степени да ја изразува лабилноста на ликот.

2. Синонимните ликови во македонската драма меѓу двете светски војни

2.1. Ликови чорбаци

Во македонските драми напишани во периодот помеѓу двете светски војни се јавуваат такви типизирани ликови на чорбаци-лихвари, алчни луѓе и закоравени претставници на патријархалното кои гледаат сè низ призмата на парите, а среќата во рамките на семејството, особено односот кон нивните чеда, е ставена на второ место. Иако овие ликови се наоѓаат во различни ситуации, сепак, се мошне слични еден на друг и за нив велíme дека се синонимни ликови поради фактот што кај нив фигурираат заеднички семи, како квалитативно, така и квантитативно. За да се докаже нивната синонимност, прво ќе бидат прикажани главните карактеристики и дејства на ликовите во драмите, а потоа и заедничките семи што ги прават овие ликови синонимни. Имено, станува збор за чорбацијата Јордан од „Печалбари“, аци-Трајко од „Бегалка“ и чорбаци Теодос од истоимената драма.

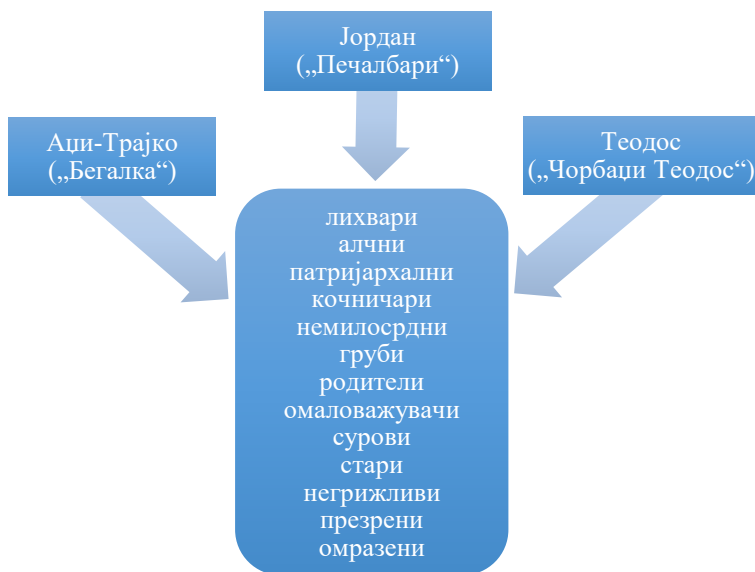
Јордан е чорбација-лихвар, суров и бесчувствителен човек за кого парите се и душа и срце. Среќата на својата ќерка не е приоритет, туку најбитно од сè е да ја омажи ќерката за оној човек кој ќе понуди најмногу пари за неа, потпирајќи се на старите патријархални адеги. Уште на почетокот од драмата, тој поставува невозможни услови за сиромашниот Костадин, а ја прифаќа понудата на друг човек само затоа што тој давал повеќе пари за Симка, иако Симка се противи на тоа. Тука ја согледуваме неговата алчност за богатство и безгрижност кон своето чедо, продавајќи ја како „стока на пазар“. Сепак, под одреден сплет на околности, Костадин завршува со Симка, но чорбацијата Јордан е непопустлив и тврдоглав во своите намери – да земе што повеќе пари за Симка. Договорот го постигнуваат со тоа што Костадин зема пари на заем од него (=лихва) и треба да ги врати за неколку години. Кога Костадин и Симка живеат во хармонија и очекуваат дете, настапува немилосрдноста на чорбацијата и Костадин е принуден да оди на печалба. Со тоа, Јордан го осудува семејството на пропаст, а својата ќерка на несреќа, бидејќи нејзиниот маж Костадин умира на печалба. Тука се гледа и неговата незаинтересираност за тоа, бидејќи тој ја знае судбината на многу од луѓето коишто одат на печалба, но и покрај тоа, тој е непопустлив во однос на своите ставови.

Аци-Трајко е уште еден чорбација-лихвар, од народот наречен „кождер“ поради неговата алчност и големата лихва што им ја земал на неговите должници. Тој е сличен на претходноспоменатиот лик, бидејќи и тој се однесува исто како и Јордан во однос на мажачката на неговата ќерка, а патријархалното и алчното во него велат дека таа треба да се омажи за човекот што ќе даде најмногу пари. Аналогно на ситуацијата од претходната драма, и тука ја имаме релацијата богата девојка наспроти сиромашно момче, а таткото на девојката е богат, суров и немилосрден човек кому среќата на своето чедо не му е приоритет. Доказ за тоа е нејзиното соопштување дека таа сака да се омажи за Бошко – човекот што го сака, а не за Досе. На тоа тој се лути, притоа презирајќи и омоловажувајќи го Бошко поради неговата сиромаштија, но и другите ликови кои припаѓаат на таа класа, а притоа ги зајадува и исмева оние што се должници кај него. Тој е многу дрзок и огорчен човек, особено во оној момент кога неговата ќерка ќе замине бегалка, а тука повторно се потврдува неговиот патријархален однос, бидејќи

до крајот на драмата аци-Трајко не дава благослов за тој брак и не сака да се помири со својата ќерка.

Чорбаџи Теодос е третиот лик од овој ред чорбаџии, исто така лихвар и претставник на високата општествена класа чиј интерес се само парите, имотот, богатството и лихвата. На него може да се гледа и како на „продолжена мисла на Аци-Трајко од ‘Бегалка’. Се има впечаток небаре Иљоски како писател сакал да се *дополни, доизјасни* надоврзувајќи се на еден веќе познат мотив“. (Друговац, 1990, стр. 124). Тој е опишан како човек со мрачно лице без насмевка и студен поглед, остар и отсечен говор, а при разговор се служи со викање, карање и потценување (= вербални предикати) на оние луѓе што не припаѓаат на неговата класа. Со нив се однесува грубо и ги омаловажува. Во однос на неговата алчност, што го прави ист како и гореспоменатите Јордан и аци-Трајко, таа е истакната во оние моменти од драмата каде што по секоја цена тој сака да му го приграби лозјето на Арсо. Уште еден доказ дека навистина станува збор за синонимни ликови е и тврдењето на Друговац кој истакнува: „Како и Аци-Трајко, така и чорбаџи-Теодос ја презира таа *пониска* општествена класа и не може ниту да замисли да се посвати со самарџија. При крајот на првиот чин, Теодос е недвосмислен кога на Кева ѝ вели: *А и каква може да биде девојка од таква куќа? Татко ѝ самарџија. Со него ли да се посватам? Поарно самар на грбот да си ставам. Таа да ми влезе во куќава! Каков ред, каква чистота ќе биде? Не врткај ме повеќе, работа ме чека, не е ред!*“. (Друговац, 1990, стр. 124). Преку овие искази на Теодос, може да се согледа неговиот презир кон луѓето од пониската класа, во овој случај кон Стојанка – девојката во која е заљубен неговиот син Томче. Исто така, ваквиот негов однос кон луѓето од пониската класа е насочен и кон Арсо, но и кон Циганите кои ги навредува и е згрозен од нивната појава, а ќе биде принуден да стане нивни кум.

Подолу шематски ќе бидат прикажани заедничките семи што ги прават наведените ликови синонимни.

Како што може да се види, трите лика од македонските драми делат голем број заеднички семи, дел претставени директно преку опис на ликовите во самите драми, а дел произлегуваат од нивните постапки во односот со другите ликови, пред сè односот кон побарувањата од своите чеда, но и кон луѓето што се различни според нивната

социјална положба. Така, со сигурност може да заклучиме дека овие ликови се синонимни и претставуваат цела една класа такви чорбациии кои биле актуелни во периодот кога се пишувани драмите.

2.2. Ликовите мајки и сопруги

Меѓу синонимните ликови во драмите што ги анализираме се присутни и неколку ликови на жени, грижливи мајки, кои го сакаат најдоброто за своите чеда. Тие ретко можат да дојдат до збор од своите мажи, бездушните чорбациии, бидејќи не се ни малку слични на нив. Навидум, тие се ставени во сенка на своите мажи, но нивната улога не е помала и помалку вредна од другите ликови. Тоа се ликовите на Мара („Парите се отепувачка“), Божана и Рајна („Печалбари“), Велика и Евра („Бегалка“) и Кева („Чорбаџи Теодос“).

Мара е сопруга на Митре и мајка на Анѓеле. Пред сè, таа е патријархално воспитана, покорна домаќинка и грижлива мајка. Тоа го согледуваме во оние моменти од драмата пред да замине Анѓеле на печалба. Таа е услужлива кон луѓето, ја поставува трпезата, се грижи за домашните работи и слично. Таа е традиционална жена која ги почитува обичаите и е суеверна. Во прилог на тоа оди и сетингот во кој е поставена, но и вербалните предикати. Мара е јадосана поради тоа што нејзиниот син е заминат одамна на печалба, а кога треба да го пречека и да живеат богато и среќно, тој е убиен.

Божана е вдовица и сиромашна жена, мајка на Костадин – печалбарот кој ја дели истата судбина со Анѓеле. Таа е грижлива мајка која безусловно го сака своето дете, па поради тоа оди кај Јордан да ја проси Симка за својот син. За разлика од синот кој има прогресивни идеи, Божана е патријархално воспитана, ги почитува обичаите, а тоа е дадено во разговорот кога успева да го убеди својот син да даде пари за да ја земе Симка за жена, исто како што и таа била омажена во нејзиното време. Таа е и јадосана поради маките и грижите на својот син кој на крајот умира, исто како и синот на Мара.

Според тоа, може да се потврди дека ликовите Мара и Божана се многу слични една на друга, поради судбината што ја делат како несреќни и грижливи мајки чии деца доживуваат трагичен крај.

Во „Печалбари“ го среќаваме и ликот на **Рајна**, жената на чорбацијата Јордан и мајката на Симка. Таа е покорна жена на својот маж, патријархално воспитана, ги почитува обичаите и религијата, колеблива во нејзините ставови за мажењето на Симка, но не ја принудува Симка да се омажи за некого, ами го почитува нејзиното мислење што значи дека се грижи за среќата на чедото.

Меѓу другите синонимни ликови ги вбројуваме и **Велика**, мајката на Ленче, и нејзината идна сваќа – **Евра**, мајката на Бошко. Велика е жена на уште еден бездушен чорбација, аџи-Трајко. Таа е патријархално воспитана, покорна на својот маж и традиционална жена која се придржува до обичаите. Велика е многу грижлива мајка која нема никаков проблем со Бошко. Напротив, посакувајќи ја само среќата на својата ќерка, на моменти дури и го брани пред нападите од аџи-Трајко. На крајот, таа е многу среќна затоа што нејзината ќерка ја остварува посакуваната цел. Евра, пак, е сиромашна, покорна и понизна жена која оди кај чорбациите да ја побара раката на Ленче за својот син. Таа се грижи за својот син и прави секакви напори за да биде тој со саканата. Евра е патријархално воспитана и си го знае местото кога оди во чорбацииската куќа.

Кева е мајка на Томче и сопруга на Теодос, еден бездушен човек кој остава впечаток на страв и почит кај својата жена. Тоа е изразено дури и во првата појава: „КЕВА: (Предвреме остарена и свената од тешки напори сè да му угоди на својот маж со маченичка ревност која оди до ропска покорност, сметајќи дека тоа е нејзина должност и нејзина судба. Облечена е сета во сив тон. Влегува веднаш по дигањето

на завесата, бришејќи го грижливо со четка фесот на чорбаџи Теодос, оди полека на прсти, зборува тихо плашејќи се од својот сопствен глас)“ (Иљоски, 2015, стр. 7). Понатаму во драмата има уште многу вакви моменти каде може да се види покорноста на Кева. Покрај тоа, таа е тотален опозит на својот маж, бидејќи е грижлива, благонаклонета кон својата идна сваќа и сака своето чедо да се ожени за онаа што ја љуби. Односот кон Стојанка е многу благ, таа ја сака за својот син и постојано го моли Теодос да се согласи на тоа. Кева е религиозна и патријархална, но и суеверна, поради фактот што верува дека Томче нагазил на некоја црна магија.

Според досега прикажаното, може да се заклучи дека и покрај неколкуте разлики меѓу ликовите, тие делат многу заеднички атрибути кои произлегуваат, пред сè, од нивното мајчинство, но и од односите кон своите мажи. Подолу во множество ќе ги прикажеме заедничките семи на шесте синонимни ликови од драмите што ги анализираме.

2.3. Ликовите печалбари

Овде ќе зборуваме за два лика – печалбари кои се јавуваат во две македонски драми. За печалбарството во македонската книжевност е пишувано многу: „Како тема, печалбарството има длабоки корени и во македонското народно творештво; тоа е всадено во психата, во менталитетот, во животната филозофија на македонскиот човек. Во народната поезија, печалбарството како мотивика се јавува во бројни варијанти. Се смета дека има неколку стотини најразлични мотиви во четири основни групи на објавени и необјавени народни песни. Во нив се одразува минатото и современоста на животот на македонскиот народ“ (Друговац, 1990, стр. 155). Станува збор за ликовите Ангеле од „Парите се отепувачка“ и Костадин од „Печалбари“. „Браќа по мака“, кои се оддалечуваат од своето огниште, едниот во потрага по подобар живот и пари за себе и за семејството, другиот, пак, за да го врати долгот кон таткото на својата љубена и, секако, со тоа да живее подобар живот.

Овие два лика се млади момчиња чија цел е да обезбедат подобра иднина за себе и за своите најблиски. Притоа, обајцата се сиромашни, што значи дека поттикот за да отидат на печалба е сиромаштијата, иако треба да се напомене дека кај Ангеле имаме првобитна решеност да оди на печалба, а кај Костадин настојување и принуденост за да може да се ожени со Симка и да го врати долгот. Кон тоа се придоава и нивната

социјална припадност кон ниската, работничка класа. Тие се навистина работливи, бидејќи спечалуваат одредена сума пари. Ангеле се враќа со куфер во кој има пари, додека, пак, во „Печалбари“ е кесето со пари. Исто така, неодминлив е фактот дека тие се трагични ликови, бидејќи одењето на печалба кај нив резултира со смрт.

2.4. Младите машки ликови

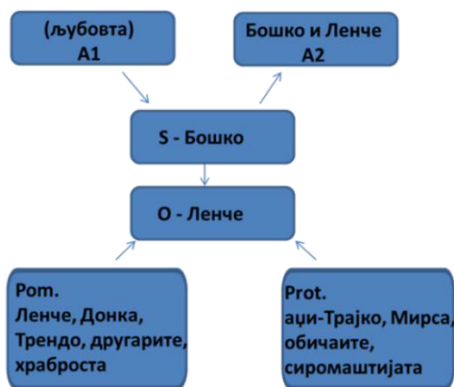
Во овој дел од трудот преку актантниот модел на Грејмас ќе бидат прикажани односите меѓу тројца ликови синоними чии семи се преклопуваат во текот на дејството во трите драми. Тоа се Костадин од драмата „Печалбари“, Бошко од драмата „Бегалка“ и Томче од комедијата „Чорбаци Теодос“. Станува збор за млади и заљубени ергени чија цел е да се оженат со својата сакана. Костадин е заљубен во Симка, Бошко во Ленче, а Томче во Стојанка. На патот кон остварувањето на целта им стојат низа помошници и противници, а тоа е претставено подолу преку актантни модели за секој од ликовите во драмите.

а) Актантен модел за Костадин од „Печалбари“

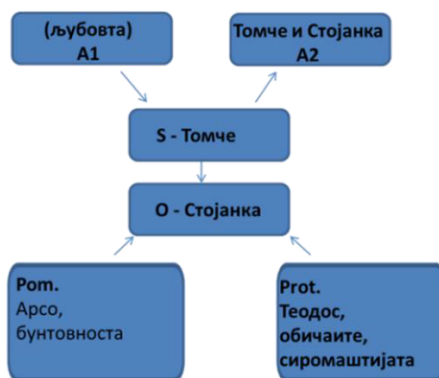
Костадин е сиромашно, но чесно и работливо момче кое е заљубено во чорбациската ќерка Симка. Таа љубов е возвратена, што значи дека примачи од дејството на субјектот би биле двајцата заљубени. Најголем противник на односот меѓу субјектот и објектот е чорбацијата Јордан, таткото на Симка, кој се противи на овој брак поради неможноста на момчето да ја плати побаруваната сума. Патријархалните обичаи се уште една пречка за остварување на љубовта на младите, бидејќи за да се добие благослов од страна на таткото на девојката, мора да се плати голема сума пари. Како помошници во делото се јавуваат Симка, бидејќи таа го убедува татка си да се омажи за Костадин, но и нивната храброст и бунтовност да се спротивстават на обичаите и на Јордан, што резултира со нивен брак.

б) Актантен модел за Бошко од „Бегалка“

Аналогно на претходниот актантен модел, и тука имаме сиромашно, но чесно и работливо момче чија цел е да се ожени со Ленче, чорбациска ќерка. Таа љубов е возвратена, така што адресат (A2) од дејството на субјектот би биле Бошко и Ленче. И тука таткото на девојката се јавува како противник на остварувањето на оваа љубов, бидејќи како и претходниот чорбација и овој е патријархален човек кој ќе ја даде раката на својата ќерка за оној човек што ќе понуди најмногу пари, но тоа не е Бошко. Исто така, како противник се јавува и Мирса, сестрата на аци-Трајко, која не е ни малку различна од него. Сепак, како помошници и тука ја имаме девојката, односно Ленче, но и бозацијата Трендо и слугинката Донка. Кон ова се придодава и храброста и бунтовноста на младите да им се спротивстават на своите родители, а резултатот од тоа е брак помеѓу Бошко и Ленче. Значи и тука субјектот ја остварува својата цел.

в) Актантен модел за Томче од „Чорбаџи Теодос“

Во третиот актантен модел повторно имаме младо и заљубено момче, но овојпат тој е од богати родители, додека, пак, неговата сакана, Стојанка (O) е сиромашна девојка. Полза од оваа љубов би имале обајцата (и Томче и Стојанка), бидејќи љубовта е заемна, а како најжесток противник во однос на нивната љубов се јавува чорбацијата Теодос, богат лихвар кој не сака да го ожени својот син за сиромашна девојка. Покрај чорбацијата и сиромаштијата, како противник се јавуваат и обичаите, поради фактот што за да се оствари нивната љубов, треба да се даде

благослов од родителот, односно од таткото Теодос. И покрај сите противења на чорбацијата Теодос, љубовта меѓу Стојанка и Томче, сепак, се остварува и тоа благодарение на бунтовноста на младите и на интригантот Арсо.

Врз основа на досегашната анализа што беше извршена преку трите прикажани актантни модели, увидовме дека станува збор за ликови синоними поради фактот што семите што произлегуваат од дејствата и од описите на овие три ликови се исти. Најпрвин, сите три лика кои се млади и чесни момчиња се насочени кон иста цел, односно и тројцата се стремат да ја придобијат љубовта на својата сакана девојка (Симка, Ленче, Стојанка). Во однос на тоа, сите се заљубени, упорни, настојчиви и непопустливи борци коишто на крајот успеваат во својата намера, а кон тоа се придодава и храброста на сите тројца која може да се забележи од нивните постапки во текот на дејството во драмите. Во прилог на ваквото тврдење го имаме и адресантот (A1), т.е. љубовта како мотив што ги води кон остварување на целта. Исто така, она што уште треба да се напомене е дека љубовта е возвратена, бидејќи во сите три драми девојките ги сакаат своите момчиња, односно тие се сакани. Меѓу другото, она што е исто така заедничко за овие ликови е противниците што тие ги имаат. Како што може да се забележи, тоа се тројцата чорбаци (Јордан, Трајко и Теодос) кои од различни причини ја попречуваат љубовта помеѓу младите, иако како најзначајна причина тука се споменува сиромаштијата на Костадин и Бошко (= значи тие „се сиромашни“) и сиромаштијата на Стојанка. Исто така, она што уште се јавува како противник кај сите овие ликови се обичаите и традицијата, што значи дека тие се патријархално воспитани, доследни на патријархалното, а тоа е пречка за остварувањето на нивната цел – да стапат во брак од љубов, а не во брак од интерес.

2.5. Младите женски ликови

Во овој дел од трудот следуваат анализи на ликовите на трите млади и заљубени девојки од драмите – Симка, Ленче и Стојанка – кои, исто така, се синонимни ликови поради тоа што, аналогно на нивните момчиња, и тие делат голем број заеднички семи кои произлегуваат од односите со другите ликови. Пред сè, она што е најкарактеристично за нив е што на сите три девојки љубовта кон своите момчиња им е забранета поради сиромаштија, односно на Симка и Ленче поради сиромаштијата на момчињата, додека на Стојанка поради нејзината. Подолу ќе бидат прикажани основните карактеристики на секоја од девојките, а потоа и заедничките карактеристики на сите три девојки како доказ дека станува збор за синонимни ликови.

СИМКА	ЛЕНЧЕ	СТОЈАНКА
<p>Симка е млада чорбациска девојка која е заљубена во Костадин, а љубовта е возвратена. Нејзиниот татко е Јордан, чорбација и најголемиот кочничар за остварувањето на нивната љубов. И покрај нејзиното патријархално воспитание, таа бунтовно му се спротивставува на својот татко, настојувајќи да биде со Костадин по секоја цена. На крајот успева да го убеди, па во период од една година тие живеат среќно. Таа станува мајка со тоа што му раѓа дете на Костадина.</p>	<p>Ленче, исто како и Симка, е млада чорбациска девојка која е заљубена во Бошко, а и тој ја сака неа. И нејзиниот татко, аци-Трајко, е бездушен човек кој е пречка за љубовта на младите. Тој сака својата ќерка да ја даде за оној кој ќе понуди најмногу пари. И таа е патријархално воспитана, но жестоко се бунтува кога аци-Трајко сака да ја омажи за друго момче, а не за Бошко. Резултатот од тоа е таа да замине бегалка за Бошка, со помош на Трендо и Донка. Таа е среќна со Бошко и по една година станува мајка.</p>	<p>За разлика од претходните две девојки, Стојанка е сиромашна. Сепак, и таа е млада и заљубена во Томче, синот на чорбацијата Теодос. Како и другите двајца родители, тој е против оваа љубов поради сиромаштијата на девојката. И Стојанка е патријархално воспитана, поради тоа што го слуша својот татко, но сепак, бунтовно се бори за да се омажи со Томче, а не со некој друг. Често е омаловажувана од Теодос кој ја нарекува со погрдни зборови, но на крајот тој ја прифаќа како невеста за својот син Томче.</p>

Преку компаративната анализа дадена погоре, може да ги увидиме карактеристиките на овие три девојки според кои може да тврдиме дека се синонимни ликови. Пред сè, тие карактеристики произлегуваат од мотивацијата на ликовите да преземат нешто за да ја постигнат својат цел – да бидат со своите љубени, но и односите со родителите, Симка и Ленче со своите, додека пак Стојанка со чорбаци Теодос. Според тоа, за овие три ликови ги издвојуваме следните заеднички семи (атрибути, етикети): *млади, заљубени, грижливи, патријархални, сакани, настојчиви, бунтовни, борци* и слично.

2.6. Ликови интриганти

Во овие драми, исто така, се среќаваат уште два лика синоними кои може да ги детерминираме и како ликови интриганти, поради интригите што тие ги прават, а се од суштинска важност за текот на дејството. Станува збор за интегрирање на ликовите со семи преку предикатите. Тоа се ликот на Ката, сестрата на Ангеле од драмата „Парите се отепувачка“, и ликот на Арсо, олицетворение на здравата шега и способноста на нашиот човек да се снаоѓа во секоја ситуација. Всушност, овие два лика се ликови синоними поради фактот што имаат заеднички семи. Најпрвин, заедничко за нив е што тие се *работливи* и *чесни* селани. Ката работи на нивата со својот маж Софре, додека, пак, за Арсо тоа ни е познато поради неговото лозје што треба да му го даде на чорбаци Теодос. Многу важно за овие ликови е тоа што тие се *интриганти*. Имено, тоа го дознаваме преку нивното дејствување, иако резултатот од тоа кај двата лика е различен. Интригата на Ката се состои во шегата што ја прави со својот брат Ангеле, односно тој да отиде во својот дом без да се претстави кој е и што е, а утредента сите да ја кажат шегата и да се насмеат. Од друга страна, интригата на Арсо се состои во тоа што тој го

„места“ Теодос да биде цигански кум. Крुцијалниот момент во сето тоа е резултатот од нивните интриги, односно во драмата „Парите се отепувачка“ таа интрига завршува трагично со тоа што Ангеле е убиен од своите родители, а во „Чорбаџи Теодос“ интригата завршува комично поради сплетките предизвикани од кумството со Циганите.

2.7. Ликови слуги

Меѓу другото, во овие драми може да стане збор за уште неколку синонимни ликови коишто ги обединува најпрвин заедничката сема дека тие се *слуги* во богатите чорбаџиски куќи. Во овој дел нема да се задржиме поединечно на секој од ликовите, туку ќе биде прикажана само една општа слика за нив, со наведување на сите нивни заеднички атрибути. Имено, станува збор за ликовите на Спироски и Наца од драмата „Чорбаџи Теодос“ и Донка од „Бегалка“, двете драми напишани од Васил Љоски. Сите тие се припадници на најниската класа во општеството, сиромашни и покорни слуги на своите чорбаџии кои безусловно ги слушаат нивните наредби.

2.8. Ликови помошници

Покрај сите овие ликови со кои се сретнавме досега, се забележуваат и неколку синонимни ликови кои може да ги определиме како ликови помошници, бидејќи тие им помагаат на другите ликови да ја остварат својата цел. Такви се ликовите на Донка и Трендо од драмата „Бегалка“ кои им помагаат на Ленче и Бошко кон остварувањето на својата љубов. Понатаму, таков е и Арсо од „Чорбаџи Теодос“, бидејќи преку неговите интриги тој придонесува да се оствари љубовта на Томче и Стојанка, иако првичната намера му е да си го зачува лозјето. Исто така, со една поинаква цел се јавуваат и Коте и Панде од „Парите се отепувачка“ кои го подготвуваат Ангелета за на печалба.

3. Заклучок

Според она што досега беше прикажано во овој труд во однос на ликовите синоними, несомнено е дека нив ги има во голем број во македонските драми од овој период. Анализата на семантичкото интегрирање на ликовите во македонските драми меѓу двете светски војни не доведе до сознание дека во нив постојат голем број на синонимни ликови. Тие беа поделени на неколку групи: ликови чорбаџии, ликови на жени, мајки и сопруги, ликови печалбари, млади машки ликови, млади женски ликови, ликови интриганти, ликови слуги и ликови помошници. Според анализата што беше извршена и предочена, заклучуваме дека овие групи на ликови поседуваат голем број на заеднички семи, а тоа ги прави синонимни ликови.

Користена литература

Алексијев Александар (1972). *Основоположници на македонската драмска литература*. Скопје: Култура.

Друговац Миодраг (1990). *Историја на македонската книжевност XX век*. Скопје: Мисла.

Љоски Васил (1968). *Бегалка*. Скопје: Просвета.

Љоски Васил (2015). *Чорбаџи Теодос*. Скопје: Просветно дело.

Крле Ристо (1970). *Парите се отепувачка*. Скопје: Македонска книга.

Силјан Раде (1990). *Македонска драма XIX и XX век*. Скопје: Македонска книга.

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2020